

ANALÝZA POSTAVENIA POĽNOHOSPODÁRSTVA V EKONOMIKE VYBRANÝCH KRAJÍN *

ANALYSIS OF AGRICULTURAL POSITION IN ECONOMY IN SELECTED COUNTRIES

Elena Širá

ABSTRACT

This article deals with the analysis of agricultural position in selected countries. To compare the volume of agriculture on GDP, we choose the V4 countries (Hungary, Poland, Czech republic and Slovak republic). We study, in which NUTS 3 regions in Slovak and Czech republic is according to Localization index agriculture dominant.

KEY WORDS

Agriculture. GDP. V4 countries. Localization index.

JEL classification: Q10.

ÚVOD

Poľnohospodárstvo patrí k najstarším odvetviam každej ekonomiky. Je kľúčovým odvetvím, keďže jeho úlohou je zabezpečovanie výživy obyvateľstva. Hlavným výrobným prostriedkom je pôda, ktorá je vo svojej veľkosti ohraničená. Ide o statok, ktorý sa nedá obnovovať a teda jeho veľkosť je konštantná. Zvyšovanie poľnohospodárskej výroby sa teda deje len efektívnejším využívaním pôdy s použitím najnovších poznatkov.

Poľnohospodárska výroba predstavuje podľa [3] vedomé a systematické využívanie prírodných síl a zdrojov, ktoré zhodnocuje biologické vlastnosti niektorých rastlín a živočíchov k zabezpečeniu potravy a ďalších surovín potrebných na uspokojenie základných existenčných potrieb človeka.

* Príspevok je čiastočným výstupom riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0541/11 a KEGA 032PU-4/2013.

MATERIÁL A METÓDA

Cieľom príspevku je analyzovať podiel poľnohospodárskej výroby vo vybraných krajinách. Pre naplnenie tohto cieľa bolo potrebné stanoviť si aj parciálne ciele.

Prvým parciálnym cieľom bolo analyzovať podiel poľnohospodárstva na HDP vo vybraných krajinách. Pre naplnenie tohto stanoveného cieľa boli použité metódy analýzy a komparácie. Pri analýze sme skúmali obdobie rokov 2009 – 2012. Iba v Českej republike bolo analyzované obdobie 2009 – 2011 z dôvodu chýbajúcich údajov z roku 2012. V tejto oblasti sme podrobili analýze krajiny V4. Slovensko, Česko, Poľsko a Maďarsko sú krajiny nielen geograficky príbuzné, ale aj ich ekonomiky sú na podobnej úrovni. Z uvedených dôvodov sme si na analýzu vybrali práve tieto krajiny V4.

Druhým parciálnym cieľom bola analýza zastúpenia poľnohospodárstva na regionálnej úrovni. Pre analýzu sme si vybrali úroveň NUTS 3 v Českej a Slovenskej republike. Pre naplnenie tohto stanoveného cieľa boli použité metódy analýzy, komparácie a index lokalizácie. Analyzovali sme obdobie rokov 2009 – 2011, z dôvodu absencie údajov za rok 2012 na regionálnej úrovni.

Index lokalizácie nám poskytuje informácie o zastúpení vybraného odvetvia v regióne vzhľadom k počtu obyvateľov. Vypočíta sa nasledovne:

$$IL = (E_{ij}/E_i) / (S_j/S)$$

- kde
- IL – index lokalizácie
 - E_{ij} – počet zamestnaných i-odvetvia v j-regióne
 - E_i – počet zamestnaných i-odvetvia v krajine
 - S_j – počet obyvateľov j-regiónu
 - S – počet obyvateľov v krajine

V prípade, ak $IL < 1$ odvetvie je k počtu obyvateľov zastúpené podproporcionálne. Ak $IL = 1$, ide o proporcionálne zastúpenie odvetvia k počtu obyvateľov. A ak $IL > 1$ ide o nadproporcionálne zastúpenie odvetvia v regióne. [2]

Údaje sme čerpali zo Štatistických úradov jednotlivých krajín, keďže tieto úrady sú primárnymi vykazovateľmi údajov o stave ekonomiky v krajinách a svoje údaje ďalej vykazujú pre potreby medzinárodných inštitúcií.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY A DISKUSIA

Podiel poľnohospodárstva na HDP

V tejto časti najskôr analyzujeme vývoj HDP ako aj podiel poľnohospodárstva na HDP v krajinách V4.

V Slovenskej republike bol v sledovanom období zaznamenaný rast objemu HDP. V oblasti poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu podľa klasifikácie ekonomických činností SK Nace Rev. 2 bol v roku 2010 zaznamenaný pokles [1] oproti predchádzajúcemu roku. Potom už objem HDP v bežných cenách bolo rokoch 2011 a 2012 rastúce.

Tab. 1: Vývoj HDP v Slovenskej republike

	2009	2010	2011	2012
HDP v bežných cenách v mil. €	62 794,4	65 869,5	69 108,3	71 463,00
poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v mil. €	1 871,5	1 685,8	2 146,2	2 375,80

Zdroj: ŠÚ SR

Za Českú republiku neboli dostupné údaje za rok 2012, preto je spracované len obdobie 2009 – 2011. V uvedenom období bol zaznamenaný nárast HDP ako aj nárast HDP vytvoreného v oblasti poľnohospodárstva. V oblasti poľnohospodárstva bol v roku 2010 mierny pokles HDP, no v nasledujúcom roku už bol opäť zaznamenaný rast.

Tab. 2: Vývoj HDP v Českej republike

	2009	2010	2011	2012
HDP v bežných cenách v mil. € ¹²	344 960	361 958	380 614	x
poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v mil. €	6 781	6 727	8 743	x

Zdroj: Český statistický úrad (ČSÚ)

V Maďarsku bol tiež v sledovanom období zaznamenaný nárast HDP. Z hodnoty 87 130 mil. € v roku 2009 až na úroveň 96 058 mil. € v roku 2012. V oblasti poľnohospodárstva bolo HDP rastúce do roku 2011, avšak v roku 2012 bol zaznamenaný pokles oproti roku 2011 o 15 %, ako je aj uvedené tab. 3.

¹² Hodnoty boli prepočítané výmenným kurzom platným k 24.5.2013

Tab. 3: Vývoj HDP v Maďarsku

	2009	2010	2011	2012
HDP v bežných cenách v mil. € ¹³	87 130	90 465	94 814	96 058
poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v mil. €	2 588	2 690	3 628	3 102

Zdroj: Štatistický úrad Maďarska (KSH)

V Poľsku bol v celom sledovanom období dosahovaný rast HDP, aj v oblasti poľnohospodárstva aj HDP spolu. V oblasti poľnohospodárstva vzrástlo HDP v roku 2012 o viac ako 31 % oproti roku 2009. Podrobnejšie údaje sú uvedené v tab. 4.

Tab. 4: Vývoj HDP v Poľsku

	2009	2010	2011	2012
HDP v bežných cenách v mil. € ¹⁴	315 690	332 614	358 804	374 568
poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v mil. €	10 110	10 950	12 700	13 302

Zdroj: Štatistický úrad Poľska (GUS)

Pre porovnanie uvádzame v tab. 5 podiel poľnohospodárstva na HDP v sledovanom období v krajinách V4. Spomedzi analyzovaných krajín má najväčší podiel poľnohospodárstvo v Poľsku. V celom sledovanom období je to nad 3 %. Na druhom mieste je Maďarsko a na treťom mieste podľa veľkosti podielu je Slovensko. Najnižší podiel poľnohospodárstva na HDP bol dosahovaný v Česku.

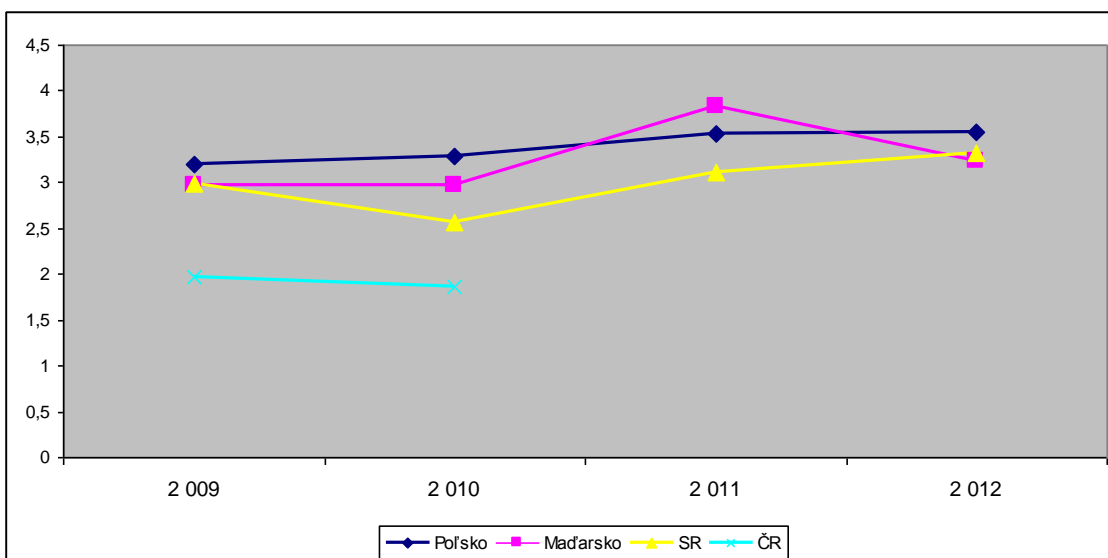
Tab. 5: Podiel poľnohospodárstva na HDP v krajinách V4

Podiel poľnohospodárstva na HDP v %	2 009	2 010	2 011	2 012
SR	2,98	2,56	3,11	3,32
ČR	1,97	1,86	x	x
Poľsko	3,20	3,29	3,54	3,55
Maďarsko	2,97	2,97	3,83	3,23

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov jednotlivých štatistických úradov

¹³ Hodnoty boli prepočítané výmenným kurzom platným k 24.5.2013

¹⁴ Hodnoty boli prepočítané výmenným kurzom platným k 24.5.2013

Graf 1: Podiel poľnohospodárstva na HDP v krajinách V4

Zdroj: vlastné spracovanie

Index lokalizácie

Pre analýzu zastúpenia poľnohospodárstva v jednotlivých regiónoch SR sme použili hodnoty Indexu lokalizácie, ktoré sú uvedené v tab. 6. Najnižšie zastúpenie poľnohospodárstva bolo v sledovanom období v nasledujúcich krajoch: Bratislavskom, Košickom, Žilinskom, Trenčianskom a Prešovskom. Nadproporcionálne zastúpenie poľnohospodárstva bolo v Banskobystrickom, Trnavskom a Nitrianskom kraji. Najnižšie hodnoty boli dosiahnuté v Bratislavskom kraji, keďže ide o región hlavného mesta s najmenšou rozlohou spomedzi analyzovaných krajov. Tiež je v tomto regióne sústredených najviac obyvateľov na m². Najvyššie hodnoty Indexu lokalizácie boli v celom sledovanom období dosahované v Nitrianskom kraji, keďže tento kraj je tvorený zväčša nížinami a oblasťami vhodnými na poľnohospodársku produkciu.

Tab. 6: Index lokalizácie na úrovni NUTS 3 v Slovenskej republike

	2009	2010	2011
Bratislavský kraj	0,471	0,468	0,424
Trnavský kraj	1,521	1,608	1,631
Trenčiansky kraj	0,847	0,855	0,959
Nitriansky kraj	1,737	1,682	1,688
Žilinský kraj	0,782	0,741	0,853
Banskobystrický kraj	1,143	1,201	1,059
Prešovský kraj	0,912	0,878	0,902
Košický kraj	0,657	0,673	0,611

Zdroj: vlastné výpočty

Podobná situácia ako v Slovenskej republike je aj v Českej republike. Výrazne najnižšie hodnoty Indexu lokalizácie boli dosiahnuté v Prahe, hlavnom meste ČR. V krajoch, kde nie sú priaznivé prírodné podmienky pre poľnohospodárstvo a je tam sústredený hlavne priemysel, boli dosahované hodnoty nižšie ako 1. Okrem hlavného mesta Prahy ide o kraje: Liberecký, Stredočeský, Karlovarský, Ústecký, Juhomoravský, Moravskosliezský a aj Zlínsky. Najvyššie hodnoty boli dosiahnuté v kraji Vysočina, kde v rokoch 2009 a 2010 boli dosiahnuté hodnoty vyššie ako 2. Hodnoty väčšie ako 1 boli ešte dosiahnuté aj v krajoch: Juhočeskom, Plzenskom, Královohradeckom, Pardubickom a Olomouckom. V uvedených krajoch ide tiež o kraje s vhodnými prírodnými podmienkami pre poľnohospodárstvo.

Tab. 7: Index lokalizácie na úrovni NUTS 3 v Českej republike

	2009	2010	2011
Praha	0,145	0,123	0,105
Stredočeský kraj	0,954	0,999	0,980
Juhočeský kraj	1,740	1,897	1,839
Plzeňský kraj	1,331	1,651	1,720
Karlovarský kraj	0,832	0,898	0,887
Ústecký kraj	0,638	0,628	0,806
Liberecký kraj	0,578	0,646	0,694
Královohrádecký kraj	1,265	1,104	1,389
Pardubický kraj	1,489	1,383	1,553
kraj Vysočina	2,921	2,327	1,862
Juhomoravský kraj	0,819	0,944	0,944
Olomoucký kraj	1,662	1,491	1,120
Zlínský kraj	0,818	0,975	1,000
Moravskosliezský kraj	0,603	0,583	0,648

Zdroj: vlastné výpočty

ZÁVER

V oblasti podielu poľnohospodárstva na HDP krajiny dosiahli všetky analyzované krajiny V4 podobné hodnoty. V prípade Českej republiky, aj keď šlo o najnižšie dosiahnuté hodnoty spomedzi porovnávaných krajín, nemôžeme prijať adekvátne závery, keďže nám tu absentujú hodnoty za roky 2011 a 2012. Aj keď v Slovenskej republike boli dosiahnuté najnižšie hodnoty HDP v oblasti poľnohospodárstva, v podiele k celkovému HDP krajiny sme dosiahli podobnú úroveň ako ostatné analyzované krajiny.

Na základe vypočítaných indexov lokalizácie sme určili regióny na úrovni NUTS 3, kde je poľnohospodárstvo podproporcionálne, resp. nadproporcionálne zastúpené. Pri výraznejšom zastúpení poľnohospodárstva v určených krajoch šlo o vhodné prírodné podmienky pre tento typ produkcie. Ako v Slovenskej, tak aj v Českej republike boli v krajoch s nepriaznivými prírodnými podmienkami, resp. aj v krajoch hlavných miest dosiahnuté hodnoty Indexu lokalizácie menej ako 1.

SÚHRN

Príspevok sa zaoberá skúmaním problematiky pozície poľnohospodárskeho sektore v ekonomikách vybraných krajín. Pre porovnanie objemu poľnohospodárstva na HDP krajiny boli vybrané krajiny V4 (Maďarsko, Poľsko, Česká republika a Slovenská republika). Skúmali sme, v ktorých regiónoch na úrovni NUTS 3 v Slovenskej a Českej republike je poľnohospodárstvo v závislosti od hodnôt Indexu lokalizácie dominantné.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

Poľnohospodárstvo. HDP. Krajiny V4. Index lokalizácie.

LITERATÚRA

- [1] DUBRAVSKÁ, M. Vývoj slovenského poľnohospodárstva po roku 1989. In: Analýza dopadov globalizačných a integračných tendencií na postavenie agropotravinárskeho komplexu SR : zborník vedeckých prác v rámci projektu GAMA/11/16 Grantovej agentúry pre výskum v manažmente Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov: Bookman, 2012. ISBN 978-80-89568-57-4.
- [2] CHAJDIAK, J.: Štatistika jednoduch. Bratislava : Statis, 2003. ISBN 80-85659-28.
- [3] SPIŠIAK, P. Základy geografie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva. Bratislava : Polygrafické stredisko UK, 2000. ISBN 80-223-1390-4
- [4] Štatistický úrad ČR. [online], [citované 20.5.2013]. Dostupné na:
<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=19&potvrdrd=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=DEM0030PU_KR&vo=tabulka&cas_1_23=20091231&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp>
- [5] Štatistický úrad Maďarska. [online], [citované 20.5.2013]. Dostupné na:
<http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_long/h_qpt001.html>
- [6] Štatistický úrad Poľska. [online], [citované 20.5.2013]. Dostupné na:
<http://www.stat.gov.pl/gus/rachunki_narodowe_ENG_HTML.htm>
- [7] Štatistický úrad SR. [online], [citované 20.5.2013]. Dostupné na:
< <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=9613>>

* Príspevok je čiastočným výstupom riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0541/11 a KEGA 032PU-4/2013.

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Elena Širá, PhD., Fakulta Manažmentu PU, Slovenská 68, 080 01 Prešov, email:
elena.sira@unipo.sk